

1.4.2004

1565/4/02

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

EDUNVALVONNASSA OLEVAA HENKILÖÄ KOSKEVIEN TIETOJEN ILMOITTAMINEN JA LUVAN HANKKIMINEN OIKEUSTOIMELLE

1
KANTELU

A pyysi 18.6.2002 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä oikeusasiamiestä tutkimaan Kuopion kaupungin yleisen edunvalvonnan toiminnan lain- ja hyvän hallinnon mukaisuuden veljensä edunvalvonnan hoitamisessa.

Lisäksi tänne saapui 1.4. ja 4.8.2003 sähköpostitse A:n kaksi lisäkirjoitusta.

- - -

3
RATKAISU

3.1
Päämiestä koskevien tietojen luovuttamisesta

Holhustoimesta annetun lain 92 §:n 1 momentin mukaan edunvalvoja ei ilman asianomaisen suostumusta saa ilmaista holhustoimeen liittyvän tehtävän perusteella tietoon saamaansa asiaa, joka yksityisen taloudellisen edun tai yksityisyyden suojaamiseksi on pidettävä salassa.

A kertoi tuloksetta pyytäneensä veljeään koskevia tietoja. Kantelukirjoituksen liitteenä olevasta edunvalvojana tuolloin toimineen B:n 16.3.2001 lähettämästä sähköpostiviestistä ilmenee, että B oli yrittänyt hankkia päämieheltään *vielä* kirjallista suostumusta tietojen antamiseen. Viestistä käy myös ilmi, että päämies oli suullisesti ilmoittanut edunvalvojalle, että tämä voi itse päättää asiasta. Nähdäkseni edunvalvojan oma käsitys asiasta vaikuttaa hänen viestinsä perusteella olleen, ettei päämies vastustanut tietojen luovuttamista ja että kyseessä oli lähinnä enää kirjallisen vahvistuksen saaminen asialle.

Kuopion kaupungin edunvalvontatoimiston selvityksessä on katsottu, että se on käytettävissä olevien resurssiensa puitteissa ollut kiinteästi yhteydessä A:han ja antanut riittävästi informaatiota päämiehen asioiden hoidosta. Edunvalvontatoimiston mukaan A:lle oli myös tarjottu tilaisuuksia saapua henkilökohtaisesti edunvalvontatoimistoon yhdessä päämiehen kanssa neuvottelemaan asioista. Selvityksessä on myös tuotu esiin, että A ei ollut

toimittanut päämiehen kirjallista yksilöityä suostumusta siihen, että A:lla olisi oikeus osallistua päämiehen asioiden hoitoon. Toisaalta selvityksestä käy ilmi, että edunvalvontatoimistoon oli saapunut päämiehen 21.3.2001 allekirjoittama suostumus, jonka mukaan edunvalvoja voi niin harkitessaan antaa sekä päämiestä että hänen taloudellista tilaansa koskevia tietoja suostumuksessa nimetyille tahoille.

Totean ensinnäkin, että suostumukselle ei holhoustoimesta annetun lain 92 §:ssä ole asetettu muotovaatimuksia, eikä mainitun säännöksen perusteluissakaan (HE 146/1998 vp, s. 72) asiaan ole otettu kantaa. Tulkinta-apua voidaan käsitykseni mukaan hakea yleislakina sovellettavaksi tulevan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain vastaavansisältöisen 26 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteluista (HE 30/1998 vp, 102), joiden mukaan suostumuksen muoto on vapaa. Toisaalta perusteluissa on todettu, että koska suostumuksen on oltava nimenomainen, tietojen antaminen saattaa käytännössä edellyttää kirjallisen suostumuksen vaatimista.

Edellä todetun perusteella myös suullinen suostumus olisi käsitykseni mukaan lähtökohtaisesti ollut pätevä. Edunvalvojan A:lle lähettämästä sähköpostiviestistä on pääteltävissä, että tällainen suostumus oli olemassa. Toisaalta virkavastuulla toimivan edunvalvojan kannalta on sinänsä ollut ymmärrettävää, että hän oli halunnut päämieheltä suostumuksen vielä kirjallisena. Tällainen oli sittemmin myös edunvalvontatoimistoon saapunut. Viimeistään tämän jälkeen pyydettyjä tietoja olisi näkemykseni mukaan tullut antaa. Näin ollen Kuopion kaupungin edunvalvontatoimisto oli menetellyt asiassa virheellisesti sikäli kuin se ei ollut antanut A:lle hänen pyytämiään tietoja päämiehen suostumuksesta huolimatta.

Sinänsä edunvalvontatoimiston menettelyn moitittavuuden arvioinnissa lieventäväksi seikaksi on katsottava se, että se selvityksensä mukaan kuitenkin oli pyrkinyt olemaan A:han yhteydessä ja järjestämään päämiehen asioiden hoitoa koskevia neuvottelutilaisuuksia. Toisaalta totean kuitenkin, että esimerkiksi välimatka- ym. käytännön syistä johtuen tätä menettelyä ei välttämättä voida pitää päämiehen ja A:n näkökulmasta ensisijaisena eikä myöskään parhaana mahdollisena vaihtoehtona – varsinkaan, kun holhoustoimesta annettu laki mahdollistaa tietojen saannin suhteen huomattavasti joustavammat menettelytavat kuin henkilökohtaisen läsnäolon.

3.2

Ositus sopimuksen hyväksymisestä

Holhoustoimesta annetun lain 34 §:n 1 momentin 9 kohdan mukaan edunvalvojalla ei ole, jollei laissa toisin säädetä, oikeutta ilman holhousviranomaisen lupaa tehdä sopimusta omaisuuden osituksesta tai perinnönjaosta. Saman lain 36 §:n 1 momentin mukaan oikeustoimi, jonka tekemiseen edunvalvojalla ei ollut kelpoisuutta, ei sido päämiestä. Pykälän 2 momentin mukaan oikeustoimi, jonka edunvalvoja on tehnyt ilman tarvittavaa lupaa, ei sido päämiestä, ellei holhousviranomaisen, jolta lupaa olisi pitänyt hakea, sitä jälkeinpäin edunvalvojan hakemuksesta hyväksy.

Kuopion kaupungin edunvalvontatoimiston selvityksestä ilmenee, että edunvalvoja oli päämiehensä avioeron yhteydessä hyväksynyt ositus sopimuksen neuvoteltuaan asiasta päämiehen avustajana avioero-oikeudenkäynnissä toimineen asianajajan kanssa.

Kuopion seudun maistraatti on selvityksessään todennut, että myös avioero-ositus edellyttää maistraatin lupaa. Maistraatin näkemyksen mukaan ositus on tältä osin pätemätön mutta korjauskelpoinen, koska maistraatti voi jälkikäteen hyväksyä avioero-ositusta koskevan sopimuksen, jos se on päämiehen edun mukainen.

Maistraatista 4.3.2004 saadun tiedon mukaan maistraatin päätöstä puheena olevassa lupa-asiassa ei ole tehty. A, joka nyttemmin itse on veljensä edunvalvoja, oli hakenut ositukseen lupaa mutta sittemmin peruuttanut hakemuksensa. Maistraatilla ei ilmoituksensa mukaan ollut tietoa, tuleeko asia maistraatissa uudelleen vireille.

Totean ensinnäkin holhustoimesta annetun lain lähtevän siitä, että lupa oikeustoimelle tulee hakea ja se tulee olla olemassa ennen luvanvaraisen oikeustoimen tekemistä. Toisaalta laista on kuitenkin pääteltävissä, että luvan hankkiminen on mahdollista jälkikäteenkin, ja se voidaan tietyin edellytyksin myöntää. Tällöin edunvalvoja kuitenkin ottaa kantaakseen riskin siitä, ettei lupaa myönnetäkään, jolloin oikeustoimi jää pätemättömäksi, ja seurauksena voi myös olla laissa erikseen säädetty vahingonkorvausvelvollisuus. Lupaharkinta kuuluu maistraatin toimivaltaan. Sitä vastoin oikeusasiamiehen toimivaltaan ei jälkikäteenkään kuulu arvioida sitä, onko ositus sopimus ollut päämiehen edun mukainen.

Käsitykseni mukaan asiassa on selvitetty, että edunvalvoja oli laiminlyönyt hakea tarvittavan luvan ennen luvanvaraisen oikeustoimen tekemistä. Koska puheena oleva laiminlyönti on kuitenkin korjauskelpoinen ja kun käytettävissäni ei ole ollut toimivaltaisen viranomaisen kannanottoa siitä, onko luvan myöntämiselle ollut jälkikäteen edellytyksiä olemassa, edunvalvojan menettelyn mahdolliseen moitittavuuteen ei ole tältä osin käsitykseni mukaan laillisuusvalvonnan näkökulmasta mahdollista ottaa enemmän kantaa tässä vaiheessa. Totean myös, että maistraatin mahdollinen päätös puheena olevassa lupa-asiassa on tarvittaessa mahdollista saattaa tutkittavaksi hallintolainkäytön mukaisessa järjestyksessä. Edunvalvojan vahingonkorvausvastuusta puolestaan on erikseen säädetty sopimuskumppaniin nähden holhustoimesta annetun lain 36 §:n 3 momentissa ja suhteessa päämieheen 45 §:ssä.

3.3

Muut kantelussa esitetyt asiat

Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella katson, ettei asiassa ole muilta osin ilmennyt toimenpiteitäni edellyttävää lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä.

A on kirjoituksessaan useissa yhteyksissä kokenut, että hänen veljensä asioiden

hoitamiselle olisi ollut ominaista mm. viivytys ja laiminlyönti. Sen sijaan, että kyse olisi niinkään toimenpiteitä edellyttävästä virkavelvollisuuksien laiminlyönnistä, katson kyseen olevan pikemminkin edunvalvontatoimen resursseista, joihin Kuopion kaupungin edunvalvontatoimisto on selvityksessään viitannut. Ottamatta asiaan enemmän kantaa totean yleisesti, että tilanne ei Kuopion kaupungissa ole tältä osin välttämättä erityisen poikkeuksellinen. Edunvalvontatoimen järjestämiseen osoitettavien resurssien määrittäminen on viime kädessä sellainen kunnalliseen itsehallintoon liittyvä tarkoituksenmukaisuuskysymys, johon oikeusasiamies ei toimivaltansa perusteella voi juurikaan puuttua.

Totean kuitenkin, että edunvalvonnan resurssitilannetta niin kunnissa kuin maistraateissakin on selvitetty osana laajempaa sisäasiainministeriön tilaamaa ja keväällä 2003 valmistunutta holhoustoimen arviointiraporttia. Aihetta on käsitelty myös edellä mainitun raportin pohjalta laaditussa holhoustoimen uudistuksen seurantatutkimuksen ohjausryhmän raportissa (sisäasiainministeriön julkaisu 26/2003). Tämän vuoksi en tässä vaiheessa katso tarpeelliseksi ottaa asiaan toimivaltuuksieni puitteissa enemmän kantaa.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1 esittämäni käsityksen Kuopion kaupungin edunvalvontatoimiston menettelystä mainitun viranomaisen tietoon lähettämällä sille jäljennöksen tästä päätöksestä. Samalla lähetän jäljennöksen tiedoksi myös Kuopion seudun maistraatille.

Kirjeen liitteet palautetaan oheisena.